

2.1.2022

תרגום של 9 דפים ראשונים מהספר "יהודי ביאלייסטוק" כרך 4 (IV) שהוזא בביאליסטוק ב-2002 בעריכתו של פרופ. אדם צ'סלָב דוברונסקי (Adam Czeslaw Dobronski). הספר מוקדש לזכרו של מיכאל פליקר (ראה עמוד ראשון בספר).

הספר מומן ע"י עיריית ביאליסטוק, ארגון היסטוריונים פולנים ובנק כלכלת מזון ביאליסטוק הנמצא בדרך 16 Lipowa.

עמוד 8

הקדמה

אנחנו מוסרים לידי קוראים את הכרך הרביעי מספרית הספרים "יהודי ביאלייסטוק". לכל אחד מהכרכים יש מבנה שונה, למורתו שלכלום יש אותה מטרה: "להנציח בזכרו את חייהם ופעולותיהם של דורות רבים של יהודים בעיר שעל הנהר ביאלקה (Bialka).

כרך שלישי הכליל בעיקר זיכרונות של יהודי ביאלייסטוק המתגוררים כרגע בישראל. הוצאת הכרך הייתה בעיקר הודות לעוזתו הרבה שנתקבלה ממאר מיכאל פליקר. למורתו שהיה חולה וחלש עדין נשאה בו רוח השלווה וההתענית הנדרה ומדזהמה בכל שהוא קשר עם עיר בה נולד.

מר מיכאל לא הגיע לטקס חיסול גטו ביאלייסטוק ב-2001, שלח ברכות ובקיצור רב שוב הוכיה את אהבותו לביאלייסטוק כדי שזכר וכבוד רב לתושבים המתגוררים היום בעיר והשלטון. הוא טיפל בהתמדה לשמיירת הקשרים הטובים עם הרבה מאתנו, היה מוד מרוצה שלאט לאט מתגבש הדעת בדור הנוכחי על דורות רבים של יהודי ביאלייסטוק. הוא בעצמו מאד תרם לכך, היו לו תכניות מעניינות, חיפש שותפים ואמצעי מימון. לצערנו, כל זה כתוב בזמן עבר היות ומאר מיכאל פליקר כבר לא נמצא בינוינו. אנחנו מקדישים כרך זה בספר לזכרנו המבורך ובכך מודים לו על כל מה שעשה, פעל וביצע עבור ביאלייסטוק. אנחנו מקיימים שפטירתו של מאר פליקר לא תעוצר את כל הנושאים ועובדות שהחלו, למורתו שהיא לנו קשה מאד לבצע אותם בלבדיו.

בכרך הנוכחי, מצורפים זכרונות נוספים של היהודי ביאלייסטוק, הפעם אלה שמתרגררים בארץות שונות. זכרונות אלה נשלחו אליו ואני ערכתי אותם. הפעם הדבר נעשה בזכות היוזמה של מר פנהס אדלר, אשר מסר לי כתובות ולאחסן ממצאים על מנת לשכנע את החברים והחברות ביאלייסטוקאים על מנת שייכתבו. תוך כדי ביצוע הנ"ל התעוררנו יוזמות ורעיוןנות אחרים אשר מחייבים לימיושים בשנים הבאות. יחד עם מר פנהס אדלר אנחנו גם מברכים את אחיו נתן ואת כל "יהודי ביאלייסטוק" המתגוררים בתל אביב ובסביבתה, אלה השותפים בפגישות בתמיון קפה ותמיד חושבים על עיר נועריהם.

אני לא רוצה להזכיר את כל הזיכרונות שנשלחו אליו, לכל אחד מהם יש ערך אך לא כולם מספיק מעמיקים ונרחבים. אני בכלל זאת רוצה להציג את אלה שנשלחו ע"י פרופ. פליקס גולדה או גב. חנה לילי סיליצקה (Sielecka). שמתה לב במיוחד גם על כמה שנשלחו מקרים ביאלייסטוק בישראל עליהם אני מודה מיוחדת להנה ושםאי קיזלשטין.

תודות חממות מכל הלב אני שולח לכל אלה שעוזרו לי כיזמים, יועצים, מחברים ומקדמים של כל הפרויקט זהה של כרך 4. תוך כדי הבעת תודה, אני גם מבקש על מאמץ נוסף על מנת שבמועד שנתיים נוכל להוציאו כרך 5.

דברי הערכה מייחדים מכובנים לכל אלה שננתנו חסות: שלטונאות עירית ביאלייסטוק ועובדיה מרכזו התרבות וכן תודה על ארגון קידום הספר שהתקיים ב-16 באוגוסט 2002.

תוך כדי שני שמה עם הוצאה כרך 4, אני רוצה לזכור ולהזכיר עוד אישיות אחת שהיתה מאד קרובה אליו ואף הוא נולד בביאליסטוק. לצערי הרבה לא אהיה מסוגל להעניק לו את הספר. זה מר לאו לב מאוסטרליה ז"ל חבר קרוב שאיננו אנתנו.

את הזיכרונות בכרך זה משלים מידע שהתרפסם בהוצאות דפוס לפני המלחמה וגם מאמר של يولנטה שצ'יגל רוגובסקה (History Institute at the University in Bialystok (Jolanta Szczygiel Rogowska) תערוכה צפופה בעtid שאנחנו כולנו מחכים לה. יש סיכוי שתערוכה זאת תהיה גם התחלת לתערוכה שתהיה מוקדשת לחיים ופעילותם של היהודי ביאלייסטוק. זה היה גם חלום של מר מיכאל פליקר שאולי גם יתגשם. לאורחים וקוראים מחוץ לביאלייסטוק רוצה עוד להביא לידיעתם הדשה מעניינת וחשובה. יש התעניינות הרבה בחוגים אקדמיים בביאליסטוק וסבירתה לגבי חייהם, נעשים מחקרים ועבודות מסווגות בנושא זה. ישנה גם עבודה דוקטוראט של מר זביגניב רומאניוק (Zbigniew Romaniuk).

כל זה מהוווה תחזית מבטיחה לעתיד.

אני מבקש שיישלחו אליו בהמשך זיכרונות, מהכח למידע ההיסטורי, מסמכים שונים, ספרים, מאמרים. במיוחד מידע מילידי ביאלייסטוק

Adam Dobronski, ul. Upalna 22 m. 13, 15-668 Bialystok

Email:adobron@red.alpha.net.pl

מיכאל פליקר

ב-23 בדצמבר 2001 נפטר באופן פתאומי מיכאל פליקר, ראש ארגון יוצאי ביאלייסטוק בישראל. מר מיכאל נולד בביאליסטוק ב-20 בינואר 1923 משפחתו הייתה מאד ידועה בעיר והייתה מעורבת מאד בעילות פילנתרופית (סבתה ואימה) וגם בעסקים (אבי יעקב היה שותף במפעל שמן ותחנת רכבת בהצלה של רחובות בוטאניצ'ינה ו- ארטיליריסקה (Botaniczna and Artileryjska). שליטנות סובייטים אסרו את אביו ואת מיכאל ואיימו שלחו באפריל 1940 לказахסטן. (מר פליקר סיפר כי פעם: "אני זכר שבאות התהנות נשא לנו לקרון אדם זקן ובקש ברוסית האם יש לנו לחם. הוא אורה Soviety בקש אותנו האסירים חתיכת לחם"). מיכאל חזר לפולין במרץ 1946 אבל נשאר לתקופה קצרה בביאליסטוק, לא מצא בביאליסטוק אף אחד ממשפחותו. שנה לאחר מכן התהה עם מינה פומרנץ מביאלסקה- פודלאסק (Bielska Podlaska) שאף היא ניצלה בסיביר. הם הגיעו לישראל והתגוררו בקריית ביאלייסטוק ליד עיר יהוד. כאן שמר על קשרים עם עיר הולדתו, עוזר לכולם ובלבבות היה מקבל אורחים. הוא גם יוזם הקמת האנדרטה במקום בו עמד בית הכנסת הגדול שנשרף ע"י גרמנים ב-1941. לטקס ב-27.6.1941 ב-16 באוגוסט 2000 מר פליקר שלח נאום אותו אנחנו מדפיסים בעמוד 15 בספר.

עזב אותנו ביאלייסטוקי מדהים שאהב את עיר הולדתו ושרת אותה בדרך ראהיה לציון. הוא היה מוערך ואהוב ע"י כל החברים ילידי ביאלייסטוק, הקיים מודען עם ספרייה וארכיוון בקרית ביאלייסטוק ופינה אשר הוקדשה לנרצחים. הוא קבור בבית הקברות בפתח התקווה שם גם נקבע ב-1974 בני העיר שננהרג במלחמת יום הכיפורים.

זה היה מיכאל פליקר שעודד אותו ושכנע להוציאו כרך אחרי כרך של הספר "יהודי ביאלייסטוק" ובכרך 3 כתב גם על מה שקרה לו בסיביר. אני אישית התארחתי אצלו בבית שלוש פעמים תמיד מוקף בשמחתו וטוב לבו. וכל כמה זמן צלצל הטלפון מישראל ומיכ פליקר שאל מה החדש בביאליסטוק ומה קורה.

אני מאמין שתמיד יזכירו בביאליסטוק את מיכאל פליקר וכרכך זה ישמש כזיכרון לשם.

אדם דוברונסקי

בעמוד 9 למטה ישנה תמונה שצולמה לפני המוזיאון בקרית ביאלייסטוק: עומדים מצד שמאל חנה לין-קוזלשטיין, מיכאל פליקר, שגריר לשעבר של פולין בישראל מר רומן בארק, זאב בלגלי ושמאי קיזלשטיין.

עמודים 10-11

מקדש לזכרו של מיכאל פליקר ע"י חנה לין-קיזלשטיין, אחראית על המוזיאון בקרית ביאליסטוק 2002

יושב ארגון יוצאי ביאליסטוק בקרית ביאליסטוק היה תמיד רגיש ומתעניין בחיה היום יום של תושביו של קריית ביאליסטוק.

תמיד השתתף בצעיר של אלה שעברו טרגדיות והיה מושנכה מהצלחות של אחרים. היה תמיד מוכן לעזור במידת האפשר ובמקביל גם הציג וכאב חסר שיתוף פעולה ושינויים שליליים. תמיד הייתה לו מילה טובה ומעודדת בכל מצב גם כשהיה נפרד מחבריו בדרכם الأخيرة.

תמיד דאג וטיפל במקום ציבורי, החל משחילת פרחים, נתיעת עץ על יד בית התרבות, ועד הארכיון על יד המוזיאון ביאליסטוק. היה מאד מוערך ומוכבד ע"י כולם.

מיכאל פליקר היה יום ההנצחה של כל תושבי ביאליסטוק שהושמדו ע"י רוצחים ברברים גרמנים במהלך מלחמת העולם השנייה. הוא זה שארגן כל שנה בין 16-23 באוגוסט טקס להנצחת חיסול הגטו וכל אלה שנרצחו.

פעולותיו של מיכאל פליקר כראש הארגון וארגון יישמו גם את הדורות הבאים.

יהיה זכרו ברוך ובלתי נשכח!!!!

כתבה: חנה לין-קיזלשטיין מנהלת המוזיאון בקרית ביאליסטוק

בעמוד 11 : תמונה המוצגת במוזיאון קריית ביאליסטוק המוקדשת לגבורי לוחמי גטו ביאליסטוק.

כתבה: פליציה נובאך

הכרתי את מר מיכאל פליקר בשנת ב-1993 בbialystok. היה זה בזמן הטפס 50 שנה למרד בגטו ביאלייסטוק. הגיעו אנשים מהרבה מדינות בעולם, כל אלה שבמצלן ניצלו בזמן המלחמה.

מיכאל פליקר עמד בראש הקבוצה שהגיעה מישראל. הוא שמע כבר על הספר שלי "כוכב של" (Moja Gwiazda) שהודפס ב-1991 בbialystok. רוב הספר הוקדש לכל מה שקרה לי בגטו ביאלייסטוק, על איך הצלחתי להסתתר בכפר על יד ביאלייסטוק. נושא זה מאד עניין אותו והוא שאל והתעניין בכל הפרטים.

למרות שמדובר בהם שנינו נולדים, בילינו את ילדותנו המאושרת וגורלות שונות בזמן המלחמה לא היו זהים, היה לנו הרבה מאד לספר אחד לשניה. הוא נולד בbialystok, ולאחר פרוץ המלחמה והשתלטות הסובייטים על העיר, נשלח רחוק לקזואה חסטאן. אני לעומת זאת, ילידת וורשה, לאחר כיבוש וורשה ע"י הגרמנים ברוחתי עם אמי לביאלייסטוק בה כבר היה אבי שהגיע לפנינו.

הכרתי את ביאלייסטוק מזמן כי הייתה לנו שם משפחה והרבה חופשים ביליתי אצל סכתי בbialystok. סתובבתי באותו המקום איפה שהסתובב מיכאל הצעיר אבל לא הכרנו אחד את הסני למרות שהוא הרבה חברים משותפים.

הוא גם הכיר אישית את בני הדודים שלי: ארثور שפירה שהיה בן של עתונאי ודבר אספרנטו, ואיזיו זבר (Izio Zbar), נכדו של אחד מבני הדפוס הראשונים בbialystok.

בשיחות בין מיכאל פליקר שלו לא רק נושאים על העיר לפני המלחמה על נהר ביאלה, אלא רצינו גם לדעת על עצמנו הרבה יותר כי הגורל זרך אותנו למקומות שונים. הוא התענין בחיי בדנמרק בשם הגרתי מפולין ב-1971. ואני לעומת זאת, בשיקחה שמעתי את סיפוריו על ישראל שם התגורר משנות ה-50.

מאז התהברנו, התכתבנו ושותחנו טלפון. חיבר אותו ביאלייסטוק ושנינו מוד השתדלנו להמשיך בקיום הטפסים השנתיים להנצחת קורבנות השואה.

נראה לי שביאלייסטוק היפה להיות תוכן החיים של מר פליקר. הוכחה לכך היא גם היישוב קריית ביאלייסטוק בישראל, שהקמתה הוא השתתף. מצד אחד הוא השתדל על מנת שהטפסים כל אוגוסט בעיר הולדו ביאלייסטוק בפולין היו עד כמה שניתנו מוצלחים, מצד שני הוא גם דאג שיישאר תמיד זכרון של ביאלייסטוק בעיר בה התגורר בישראל (קריית ביאלייסטוק).

הוא היה מגיע לפולין כל שנה באוגוסט לטפסים ותמיד דאג לשיתוף פעולה ומערכתיחסים טובות וידידותית עם שליטנות העיר ביאלייסטוק וזאת על מנת שיישאר זכרון בין תושבי העיר הנוכחים לגבי העבר לפני המלחמה. מטרתו הייתה להביא למודעות בין התושבים ולידיעה לגבי החשיבות ותפקיד שללא יהודי ביאלייסטוק ותרומתם לחיה הכלכלת וחימם חברתיים ותרומות להשתתפות העיר.

הודות ליוומתו של מר פליקר ושיתוף הפעולה של ראש העיר לך רוטקובסקי הוקמו שתי אנדרטות בבייליסטוק להנצחת היהודי בייליסטוק.

בשנת 1993 היה גילוי האנדרטה ברחוב ז'אכיה שם לפני המלחמה היה בית קברות יהודי ובתום המרד הגרמני רצחו אה הלוחמים. ובשנת 1995 הוקמה אנדרטה ברחוב סוראסקה שם ב-27 ליוני 1941 שרפו הגרמנים עם כנסתם לעיר יהודים בבית הכנסת הגדול.

זכיתי שלוש פעמים לבקר את מר מיכאל פליקר בישראל לא אשכח באיזו גאות הוא ליווה אותי והראה לי את קריית בייליסטוק שם התגורר. הוא הראה לי את מצבאה בבית הקברות המנ奇יה את קורבנות בייליסטוק בזמן השואה. הראה לי את בית האבות שם הובטחו מקומות ליזאי הייליסטוק. במוזיאון שהוקם היה אוסף של ספרים, מאמרים ורבה מידע מודפס אשר היה קשור להיסטוריה של בייליסטוק ותושביו היהודיים. היה גם אוסף תמונות אשר מהוות זכרון חשוב ובעל ערך.

הרבה תרומה יש למיכאל פליקר בפרסום העיר בייליסטוק והנצחת הזכרון של תושביה היהודיים, קורבנות השואה.

פעם אחרונה שמעתי את קולו הנעים של מר מיכאל טלפונית לפני הטקס באוגוסט 2001. נתתי לו דוח מדויק ומפורט לגבי הטקס שהוא לא זכה להשתתף והkräטי לו את השיר שלי "זכרון נצחים" (Wieczna pamiec). הוא מאד הצטער שעקב בעיות בריאות לא יכול היה להגיע אבל היה אנתנו "בלב" כך אמרץ והוא גם יישאר אנתנו בלב.

Lech Rutkowski – ראש העיר ביאלייסטוק, פולין

זכרונות על מיכאל פליקר (אוגוסט 2001)

תמיד רתקה אותו היסטוריה ובמיוחד תולדותיה של עירנוֹן כאשר ב-1990 נבחרתי להיות ראש העיר ביאלייסטוק, קיבלתי הרבה פניות של מספר רב של אנשים עם בקשה לתקן את קורתה של העיר בתקופות שונות ובמיוחד של ביאלייסטוקאים שיצרו וبنו את העיר. וכמוון יש לזכור שבהיסטוריה של עיר ביאלייסטוק תושביה היהודים שהקימו תפקיד מאד חשוב.

ובדיוק או נוצר קשר בין שליטונות העיר ומר מיכאל פליקר שהתגורר בקרית ביאלייסטוק בישראל. אדם שהיה מד נעים, רגוע ותקשורתי ותמיד דבר עם סנטימנטים מיוחדים על עיר הולדתו.

כאשר ביקר בעיר בפעם ראשונה, והיה זה באוגוסט 1990 לכבוד הטקס הנצחתי מר' בגטו, הוא הגיע עם קבוצה של ביאלייסטוקאים מישראל והרבה ארצות אחרות. ולאחר מכן היזמות של הקמת האנדרטאות בשטח בית הקברות היהודי ואנדרטה של בית הכנסת הגדול ברחוב סוראסקה.

יוזמות וreuונות של מר פליקר עזרו וסייעו להצלחת הקמת האנדרטאות הנ"ל. בעקבות הזמנתו האישית, הזמנת הביאלייסטוקאים שעבר המתגוררים בישראל והזמנת שליטונות העיר יהוד הגענו יחד עם פרופ' סטאניסלאב פרוטיס במאי 1994 לישראל. נתקבלנו בידידותם ומכל הלב, פגשנו הרבה ביאלייסטוקאים לשעבר. ולכל זה דאג מר פליקר.

כאשר חלה וכאש נודע לנו על לב שלו.

מוותו, הבנתי שכבר לא אזכה לו.

היפגש עם בן אדם שככל כך אהב את ביאלייסטוק.

מר מיכאל – אתה לנצח תשאר.

Lech Rutkowski

בתמונה למטה: מיכאל פליקר ולך רוטקובסקי

למשתתפי הטקס היום מMICHAEL FLIKIER

מסיבות בריאותיות לא אוכל להיות היום בביאליסטוק ביום עצוב זה.

כבר 60 שנה אני חי מחוץ לעיר של הילדות שלי ונעורי. קשרים שנוצרו במשך 18 שנים מהברים אותי לביאליסטוק, ואני חוזר בזיכרונות לבית משפחתי על יד רחוב מלינובה 19 (Mlynowa 19), גימנסיום דרוסקין על יד רחוב שלאצקה, בית הכנסת רחוב פיאנקה 15 (Piekna 15), לבית קולנווע ומקומות הבידור.

ועכשיו אני נמצא בהרגשתם אתכם בטקס 58 שנה לחיסול הגטו.oad הייתי רוצה להזכיר את ידיהם של כל אלה ששטיינו בארגון האירוע הטרagi והשוב הזה הייתה לי עם כל אותן אנשים נחרדים אותם הכרתי ב-10 השנים האחרונות ואשר תמכו וסיעו בפעילותם להנצחת גורלם של יהודיו ביאליסטוק. אנשים אלה אני מעריך במיוחד כי בזכותם הם מחזקים בי את האמון בבן אדם ובעתיד ומערכתיחסים טובים יותר בין עמינו.

אני שולח לכל תושבי ביאליסטוק ברכות מכל הלב, הצלחה והתפתחות מהירה של העיר. הברכות הן לא רק אישיות שלי אלא גם בשם ארגון ביאליסטוקאים בישראל.

Michal Flikier